איכרא. גמ׳ **עליה רמי.** שיהא לו לדקה שהכתוב הטיל עליו לעשות לו לדקה להלך לפניו: **מיכה מיכה.** גבי לוה ומלוה כתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך[ב] וגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך[ג]: **דבר זה [שאלתי].** אם למדנו גזירה שוה דמיכה מיכה ולא אמרו לי דבר: **ברם כך היתה שאילה.** אבל כן נשאלה שאילה אחת בבית המדרש מיום ים ללמוד שאין מסדרין: **הרי עלי מנה לבדק הבית.** והשגת יד לא כתיב אלא בערכין[ד] אבל שאר הקדשות אין נידונין בהשג יד ומה שיש לו גובין הימנו והמותר יגבו לאחר זמן אם יעשיר: **מהו שיסדרו לו.** כשבאין למשכנו: **שמחזירין.** שמלוה מצווה להשיב לו את העבוט: **אין מסדרין.** להשאיר לו כלום משבא למכור לאחר שלשים: **נדר בערכך.** כי יפליא נדר בערכך נפשות (ויקרא כז) הקיש נדריס לערכין: **שהוא נידון בכבודו.** היקש נדר לערכין להכי אתא שאם אמר דמי לבי לו ראשי לו כבילי עלי נותן דמי כולו אבל אם אמר על אבר שאין הנשמה תלויה בו דמיו עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד להא מילתא איצטריך למיגמר נדר מערכין גבי ערכין כתיב (שם) ערכך נפשות אם אמר ערך אבר שהנשמה תלויה בו עלי נותן דמי כולו ואם אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום שאין ערך כתוב אלא לנפש: **נידון בכבודו.** האבר נידון לפי כבודו שאם הנשמה תלויה בו נותן דמי כולו: **ויסדרו לב״ח.** גמרא קא פריך לה: **שמחזירין.** מיום אל יום את כלי הצריך לו: **אינו דין שמסדרין.** כשבא למכור לאחר שלשים יום ישאיר לו כדי חייו כגון מטה ומפץ והנך דאמר בערכין (דף כג.): **ואידך.** תנא קמא דמתני׳ דאמר מסדרין לבעל חוב דקתני אם מת אינו מחזיר ליורשיו הא לו מחזיר לעולם: **הא.** הוא דכתיב בערכין[ה] דרש ליה עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו שאם הערך עלמו עני והעשיר קודם שהעריכו כהן אינו נידון בהשגת יד אלא נותן ערך עשיר: **ויחזירו בהקדש.** העבוט עד שלשים יום: ערות

איברא עליה קרמי משום שנאמר [1]ולך תהיה צדקה איבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב מי גמר מיכה מיכה מערכין או לא ת״ש דשלח רבין באגרתי׳ דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך היתה שאלה האומר הרי עלי מנה לבדק הבית מהו שיסדרו ר׳ יעקב משמיה [6]דבר פדא ור׳ ירמיה משמיה דאילפא אמרי ק״ו מבעל חוב ומה ב״ח שמחזירין [3]אין מסדרין הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין ור׳ יוחנן אמר נדר בערכך כתיב מה ערכין מסדרין [8]אף הקדש מסדרין ואידך ההוא לנידון בכבודו הוא דאתא מה ערכין [3]בנידון בכבודו [2]אף הקדש נידון בכבודו ויסדרו בב״ח ק״ו מערכין ומה ערכין [7]שאין מחזירין מסדרין בעל חוב שמחזירין אינו דין שמסדרין אמר קרא [2]ואם מך הוא מערכך הוא ולא ב״ח ואידך [7]הא׳ עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו ויחזירו בהקדש קל וחומר מב״ח ומה בעל חוב שאין מסדרין מחזירין הקדש שמסדרין אינו דין שמחזירין אמר קרא [1]ושכב בשלמתו וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה ולא והכתי׳ [3]ואכלת ושבעת וברכת וגו׳ אלא אמר קרא ולך תהיה צדקה מי שצריך צדקה יצא הקדש שאין צריך צדקה אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים א״ל מהו שיסדרו בב״ח א״ל גמר מיכה מיכה מערכין גבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך גבי ב״ח כתיב [4]וכי ימוך אחיך מנין

הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין. ומ״ת ערכין יוכיח שאין מחזירין ומסדרין ויש לומר דמה לערכין שהם קלים ואינן נוהגים אלא באדם ובנן ברית ולא בטומטום ואנדרוגינוס ופחות מבן חדש אבל הקדש חל על כל דבר: **ואידך** ההוא לנדון בכבודו הוא דאתא. ומ״ת מ״מ נילף ממי בהיקישא דמסדרין [6]דאין היקש למחצה ואין לומר דהיקישא משמע דלא אתא אלא לנדון בכבודו דכתיב נדר בערכך נפשות דמשמע (6) דבר שהנפש תלוי בו אבל לדבר אחר לא הוקשו דהא בפרק שום היתומים (ערכין ד׳ כד.) אמרינן מנין שלא יהא מרגלית לקליס פירוש אם אמר ערכי עלי ויש לו מרגלית שוה מנה ומקום שעומדין אינה שוה אלא חמשים לפי שאין שם עשירים שיקנו אותה מנין שאין להעריכה אלא בג׳ זוזים שנאמר (ג) והיה ערכך ביום ההוא כמו ששוה ביום ההוא ובפ׳ הסיג יד (שם דף יח.) אמרינן אתא הקשת הקדש לערכין לנידון בכבודו ומרגלית לקליס והכא (ג) מד מיניהו אלמא לכל מילי מקשינן [8]ולריך לומר דסברא דק״ו מבטל הקישא כיון שנוכל להעמיד היקישא לדבר אחר [7]כן משמע בפרק קמא דזבחים (דף י:) דקאמר תנן התם ר״ע אומר כל הדמים שנכנסו להיכל לכפר פסולים וחכ״א חטאת בלבד ר׳ אליעזר אומר אף האשם שנאמר כחטאת כאשם ופריך בשלמא רבי אליעזר דאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו אמר רבא אשם שנכנס דמו לפנים פסול לא מצית אמרת מק״ו כו׳ אלמא ק״ו מבטל הקישא דכחטאת כאשם כיון דאיכא לאוקמא הקישא לדבר אחר וההיא דס״פ כל הבשר (חולין דף קטו:) דגמרי בשר בחלב אסור באכילה בג״ש דקדש קדש מאנשי קודש תהיון לי וגו׳ ואיסור הנאה יליף מק״ו מערלה ואית דדרשי בג״ש [6]לגמרי לאיסור אכילה ולהיתר הנאה לא דמי להכא אפילו יהא הקישא וק״ו כמו ג״ש וק״ו דאפילו מאן דיליף התם ק״ו מני סבר הכא דאין הקישא למחצה דהתם ע״י ק״ו אין סותר ג״ש כלל משום דקרא דבשר בשדה טרפה דאיירי בבשר שיצא חוץ למחיצתו איירי גם באיסורי הנאה כגון בשר קדשים שיצא חוץ ממחיצתו שהוא בשריפה ומאן דלא יליף איסור הנאה בק״ו משום ג״ש היינו משום דאכילה והנאה חדא היא אבל הכא מודה דעבדינן ק״ו למסדרין כיון דמתוקם היקש למילתא אחריתי ול״ע דבהרבה מקומות בת״כ ובגמרא שרוצה לעשות ק״ו וקומתר אותו ע״י היקש או ג״ש אם יש בכל מקום שלא נוכל להעמיד ההיקש או הג״ש לד״א ואת״ת דאמרינן בערכין בפרק קמא (דף ד:) ראש חמור זה הקדש ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ולא אמר לנידון בכבודו בערכין פריך לה ומשני כאן בקדשי מזבח כאן בקדשי בדק הבית דהכא מיירי בקדשי מזבח. ר״י:

מה ערכין נידון בכבודו. פי׳ בקונטו דדרשינן מנפשות ומ״ת מה לריך קרא דמאי שנא ממזקין דאם קיטע ידו אומדין כמה הוא יפה בידו וכמה הוא יפה בלא יד וה״נ יש לנו לשום כמה הוא שוה בלבד שהנשמה תלויה בו וכמה הוא שוה בלא ממנו דהיינו ערך כולו דאינו שוה כלום אם היה נוטל אותו אבר וי״ל דאמר בפרק האומר משקלי (ערכין דף יט:) דאין שמין בערכין אומד של מזקין אלא שמין אותו כאילו היתה ידו מוכתמת לרבו ראשון ולא כמו שנטלה לגמרי דאז מתגנה העבד ושוה הרבה פחות וה״נ אין שמין בלבד שהנשמה תלויה בו אי לאו דכתיב נפשות: **מה** ערכין שאין מחזירין מסדרין. ומ״ת כיון שמסדרין ומניחין לו שיעור המפורש במשנה א״כ מה חזרה שייך דהרי מניחין לו לגמרי כדי לרבו ומה יחזיר לו עוד ואור״ת דכשנוטל ממנו בתורת פרעון אז מסדרין אבל כשנוטל בתורת משכון דחייבי ערכין ממשכנין אותן אז אין מסדרין ושייך חזרה:

ואידך עד שיהא במכותו כו׳. פירש בקונטרס דהיינו רבנן דמתני׳ ולפי׳ ר״ת דלקמן דרבנן דמתניתין מני סברי דאין מסדרין ל״ל ואידך היינו הני דאינעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב אי נמי בריתא דתנא לעיל דמסדרין: **במכותו** מתחילתו ועד סופו. למעוטי עני והעשיר וחזר והעני דנותן ערך עשיר כרבי יהודה דבפרק השיג יד (שם דף יח:):

מהו שיסדרו בבעל חוב. [6]פסק ר״ת בספר הישר דאין מסדרין בבעל חוב דהא רשב״ג דמתני׳ מסיק לעיל דסבר דאין מסדרין בב״ח וקי״ל (ב״ק דף קט.) הלכה כרשב״ג במשנתנו היכא דלא פסק גמרא כמאן דפליג עליה ולא מצינו בכל אמוראים דשמעתא שום אמורא שסבר בהדיא שמסדרין ורבה בר אבוה דאמר ליה לאליהו מהו שיסדרו לבעל חוב וא״ל גמר מיכה מיכה מערכין גרלה לר״ת דגרסינן מנין שמסדרין לבעל חוב כלומר מנלה למאן דאית ליה מסדרין וכן גרים בה״ג וכן גרלה דאי כגי׳ הספרים דקבעי מהו שיסדרו לבעל חוב הוה ליה למימר מסדרין שהרי הטעם לא היה שואל אלא ודאי מנין גרם ולעולם אין מסדרין ס״ל ובפ׳ השיג יד (ערכין שם) דפליגי רבי יהודה ורבנן בעני והעשיר וחזר והעני דר׳ יהודה סבר נותן ערך עשיר ומפרש בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום דכתיב ואם מך הוא עד שיהיה במכותו מתחילתו ועד סופו מכלל דרבנן דפליגי עליה דרבי הוא ולא בבעל חוב דדוקא בערכין מסדרין ולא בבעל חוב כדדרים לעיל ויחיד ורבים הלכה כרבים ויש לדחות דדרשינן הוא ולא אשתו כדדרשינן לעיל ועוד הניא דאיה דאמרי׳ בפ״ק דב״ק (דף יא: ושם ד״ה אפילו) מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה וכי תימא דהיינו שמפשיטין אותו גלימא דאלפא זוזא והבינן ליה גלימא אחרינא דחזא ליה הא ליכא מידי דלא חזי ליה כרשב״ג דלעיל ועוד דפסיק רב אלפס בפרק שמנה שרצים (שבת דף קיח.) כר״ש דאמר כל ישראל בני מלכים ומיהו אמרינן התם דפסיק כר״ש ולא מטעמיה ורבנן דמתני׳ נמי מני סברי דאין מסדרין ומיירי

מסורת הש״ס

א) [ע׳ תוס׳ תמורה י. ד״ה אימתר], ב) מלרים סה:, ג) [ערכין ד: יח.], ד) [ערכין ח:] גי׳ רש״ל אלי הוא וכו׳, ה) [ויקרא כה:], ו) [שם מז:], ז) [שם], ח) [ויקרא כז], ט) [מלרים ז.], י) [וכן משמע כנ״ל], כ) [שם קטו.], ל) עיין רש״ל,

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ואידך ההוא וכו׳ דמשמע לדבר:
(ב) בא״ד בג׳ זוזים שנאמר ונתן את הערכך כיום:
(ג) בא״ד הדא מייניהו נקט אלמא:

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה ואידך ההוא בו׳ וצ״ל דבברא דק״ו. עיין בכורות דף לג ע״א תוס׳ ד״ה וכ״ה:

עין משפט נר מצוה

קמב א מיי׳ פ״ג מהל׳ ערכין הל׳ טו סמג עשין קלא:
קמג ב מיי׳ שם פ״ג הל׳ א:
קמד ג מיי׳ שם הל׳ ד:
קמה ד מיי׳ שם פ״ג הל׳ יד סמג שם:
קמו ה מיי׳ שם הל׳ ה:

תורה אור השלם

1 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָ וּלְךָ תִהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג
2 וְאִם מָךְ הוּא מֵעֲרֶכֶךָ וְהֶעֱמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן:
ויקרא כז ח
3 וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
דברים ח י
4 וְכִי יָמוֹךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ:
ויקרא כה לה

ומיירי בבא ליטול בתורת משכון דרבנן סברי שמחזירין לו כל ימי חייו ורשב"ג סבר דאחר שלשים יום מוכרו אכל היכא דנטל בתורת גבייה יכול למוכרו מיד ולא יסדרו כלל וא"ת אמאי לא מייתי מרשב"ג דאין מסדרין ויש לומר דסבר גמרא דשקלינן מידי דלא חזי ליה ויהבינן ליה מידי דחזי ליה כמו שלמעלה לא היה יודע הגמרא ואע"ג ששניו ברשב"ג מתיר בלוף לא ידע דהוי טעמא (ה) דליכא מידי דחזי ליה ומר' עקיבא ור' ישמעאל דאמרי (לעיל דף קיג:) כל ישראל ראויין לאותה איטלולא אין להוכיח דסבירא להו מסדרין דמיירי דגבה בתורת משכון דת"ק סבר דמפשיטין אותה איטלולא בת מאה מנה ונותנין לו הראויה לו וממנה עושין השבת העבוט בכל יום ויום והמותר יהיה לו למלוה בתורת משכון ולא יחזיר אותו כלל ורבי עקיבא ור' ישמעאל סברי דמן הטובה עושה השבת העבוט אבל בתורת גבייה לא הדר כלל ומדמהדר ליה אליהו מיכה מיכה לא בעי למיפשט אפילו גרם מהו שיסדרו משום דאליהו דחויי הוה מדמי ליה (ב) והיה לו להשיב אין מסדרין תדע שהרי השיב לו קברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל כר"ש בן יוחי אע"ג דלא קי"ל כוותיה אלא כרשב"ג דמתני' דאהלות דאסר מדורות עובדי כוכבים משום אהל וטעמיה דאליהו משום דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ויש מקום שלא גזרו כגון (ג) לגאת לקראת מלכים וכיוצא בו (ד) וכן מצינו כשהיה קובר את ר"ע היה דומה שאמר ליה וכי אינך כהן אמר ליה לדיקים אין מטמאין ודחה אותו כן משום כבודו דר"ע ועיקר טעמו היה לפי שהיה מת מצוה לפי שהיו ירחים לקברו שהיה מהרוגי מלכות וכן נמצא בתוספת גאון שכתב שיש בסדר אליהו רבה שנחלקו עליו יש אומרים שהיה מבני בני בניה של לאה ואמר להם אינו אלא מזרעה של רחל וא"כ לא היה כהן וכאן אומר שכהן היה ומסיים התם אמרו לו תן סימן לדבריך אמר להן כך כתוב ביחוסו של בנימין ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם אמרו לו לא אמרת לאותה אלמנה (ו) ועשי לי משם עוגה קטנה (ז) ולך ולבנך תעשה באחרונה ולא כהן אתה פי' לפי שכהן הוא היה רוצה ליטול חלה תחילה אמר להם אותו מיעוק משיח בן יוסף היה וכמו רמזתי לעולם שאני בא תחילה ובאותה תשובה מביא נמי הא דגמרי' מיכה מיכה וגרם מנין שמסדרין לבעל חוב כמו שגורם ר"ת וכן בב"ר גבי ותאמר לאה בגד נחלקו רבי נהוראי אמר דאליהו מגד ור"א אמר משל בימין ועמד לפניהם ואמר להם רבותי למה אתם נחלקים עלי אני מבני בניה של רחל:

מנין לערום שלא יתרום. הוה ליה למימר מנין שלא יבכך בשעה שתורס ממנו אינו אסור אלא בשעת ברכה ושאר ברכות אסור לברך כשהוא ערום אלא נקט הכי משום דמשנה היא ערום לא יתרוס: **אמר** ליה לאו בהן (ח)(אתה). תימה לר"י היאך הביה בנה של האלמנה כיון שכהן היה דכתיב (מלכים א יז) ויתמודד על הילד וגו' ויש לומר שהיה ברור לו שיחייהו לכך היה מותר משום פיקוח נפש:

ה"ג **דתניא** ר' שמעון [בן יוחי] אומר. דאינה משנה בשום מקום ועוד דמשניות אף של זרעים וטהרות היו שגורות להם כדמשמע בכמה (ט) דוכתין והא דקאמר בארבע לא מצינא בשיתא מצינא היינו בתוספתא:

למה

[1] מנין לערום שלא יתרום דכתיב [2] ולא יראה בך ערות דבר אמר ליה לאו כהן הוא מר מאי טעמא קאי מר בבית הקברות א"ל לא מתני מר טהרות דתניא [3] ר"ש בן יוחי אומר [4] קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר [5] [2] ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם אמר ליה בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא א"ל ואמאי אמר ליה דחיקא לי מילתא דבריה ועייליה לגן עדן אמר ליה פשוט גלימך ספי שקול מהני טרפי ספא שקל כי הוה נפיק שמע דקאמר מאן קא אכיל לעלמיה כרבה בר אבוה נפץ שדנהו אפילו הכי אתייה לגלימיה סחט גלימא ריחא זבניה בתריסר אלפי דינרי פלגינהו לחתנוותיה ת"ר [3] ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו [6] [3] הא עשיר שכיב מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר [3] ואם איש עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך הא עשיר שכיב ועבוטו אצלך ת"ר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו אסיפא רבא אמר הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו [7] במה דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואתו [8] אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו ארישא תני רב שיבי קמיה דרבא [4] עד בא השמש תשיבנו לו זו כסות לילה [5] השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות יום אמר ליה דיממא בליליא למה לי ודליליא ביממא למה לי אמר ליה איסמייה אמר ליה לא הכי קאמר עד בא השמש תשיבנו לו זו כסות יום שניתנה לחבול בלילה השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות לילה שניתנה לחבול ביום אמר ר' יוחנן [7] [9] משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו מיתיבי אמר ר' מאיר וכי מאחר שממשכנין למה מחזירין למה מחזירין רחמנא אמר אהדר אלא מאחר שמחזירין

למה

[1] ולא יראה בך ערות דבר אמר ליה לאו כהן הוא מר מאי טעמא קאי מר בבית הקברות א"ל לא מתני מר טהרות דתניא ר"ש בן יוחי אומר קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם אמר ליה בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא א"ל ואמאי אמר ליה דחיקא לי מילתא דבריה ועייליה לגן עדן אמר ליה פשוט גלימך ספי שקול מהני טרפי ספא שקל כי הוה נפיק שמע דקאמר מאן קא אכיל לעלמיה כרבה בר אבוה נפץ שדנהו אפילו הכי אתייה לגלימיה סחט גלימא ריחא זבניה בתריסר אלפי דינרי פלגינהו לחתנוותיה ת"ר

[2] ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו [3] הא עשיר שכיב מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר [4] ואם איש עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך הא עשיר שכיב ועבוטו אצלך ת"ר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו אסיפא רבא אמר הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו [5] במה דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואתו [6] אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו ארישא תני רב שיבי קמיה דרבא [7] עד בא השמש תשיבנו לו זו כסות לילה [8] השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות יום אמר ליה דיממא בליליא למה לי ודליליא ביממא למה לי אמר ליה איסמייה אמר ליה לא הכי קאמר עד בא השמש תשיבנו לו זו כסות יום שניתנה לחבול בלילה השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות לילה שניתנה לחבול ביום אמר ר' יוחנן [9] [10] משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו מיתיבי אמר ר' מאיר וכי מאחר שממשכנין למה מחזירין למה מחזירין רחמנא אמר אהדר אלא מאחר שמחזירין

למה

[1] ערום דבר. בשעה שאתה מדבר בו לא ירמאה בך ערות דבר ש"מ אין אדם מבכך כשהוא ערום ותורס בעי ברכה. והאי דבעי מיניה לענין תורס דהתם תנן (תרומות פ"א מ"ו) אין מגביהין תרומה ערום: **לאו כהן מר.** דאיכא למ"ד דאליהו הוא פינחס דכתיב ביה קנא קנאתי (ה) וכן בפינחס בקנאו את קנאתי (ו): **אין מעמאין.** דגבי אהל כתיב אדם (במדבר יט) אדם כי ימות באהל: **כארבעה לא מצינא.** בגירסא דארבעה סדרין כגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית וקדשים נמי כדכתיב (ז) ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרי' (מנחות דף קי.) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש: **בשיתא מצינא.** בתמיהה. זרעים אינו נוהג בחולה לארץ וכן טהרות: **ספי.** לקוט: **טרפי.** עלין: **נפץ.** אשקושי"ט בלע"ז: **סחט גלימא.** נסחט ריח מתוך העלין לתוך טלית וקלטה טליתו את הריח: **וזבניה.** לגלימא ב"ג אלפי דינרי: **לא תשכב בעבוטו.** הא עשיר שכיב בעבוטו: **מאי קאמר.** וכי בשביל שהוא עשיר התירו לשכב על טליתו (ח) והרי הוא רבית אלא שישתמש במשכונו חנם: **הכי קאמר לא תשכב ועבוטו בידך.** אלא השיבנו לו כבוא השמש כדכתיב (ט) השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש: ה"ג **המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו: ועובר בכל השמות הללו.** השב תשיב ולא תשכב בעבוטו ועד בא השמש תשיבנו לו: **מאי קאמר.** דקתני אינו חייב להחזיר לו ועוד הדר תני עובר בכל השמות הללו (עובר בכל השמות הללו) השב תשיב לא תשכב בעבוטו ועד בא השמש תשיבנו: **אסיפא.** אם לא החזיר: **ורבא אמר הכי קאמר וכו'.** לא טעי תנא במאי דאתנייה חייב להחזיר לאוסופי ולימיר אינו חייב להחזיר אלא ודאי אינו חייב להחזיר נמי אתנייה והכי קאמר וכו' ושכח ומיסר ודילג מחייב להחזיר באינו חייב להחזיר: **שמשכנו שלא בשעת הלואתו.** בגית דין: **אבל משכנו בשעת הלואתו.** שהגיע לו משכונו: **אינו חייב להחזיר.** דקלאי בחובלו לאחר הלואה כתיב דהיכא דאתייה ויהליה לאו חובלו הוא: **ארישא.** אמשכנו שלא בשעת הלואתו ולא החזיר לו עובר בכל השמות הללו: **עד בא השמש תשיבנו לו.** משמע בבוקר תשיבנו לו ויהא בידו עד בא השמש ויקח לו ממנו: **זה כסות לילה.** לקמן פריך דלילה לאהדורי ליה ביממא למה לי: **בבא השמש.** בלילה החזירו לו: **איסמייה.** אסיר בריתא זו מסדר משנתי: **אמר ליה לא.** תסמייה דהא כסות לילה וכסות יום דקאמר לאו תשמיש יום ותשמיש לילה קאמר אלא כסות העשויה למשכן בלילה וכסות העשויה למשכן ביום קאמר והכי קאמר עד בא השמש תשיבנו לו וכבא השמש תטלנו זה כסות יום ולימדך הכתוב שניתנה לו רשות לחובלה בלילה ולענין חבלה קרי ליה כסות לילה: **משכנו ומת.** לוה לאחר שהשיב לו את העבוט: **שומטו.** מלוה מעל גבי בניו ואין נעשה אלו כשאר מעלטלים שהן דלא משתעבדי לב"ח דכיון דמשכניה קנייה:

למה

מסורת הש"ס

(ה) יבמות פא., ב) [כריתות ו:], ג) [ע' תוס' מוכות קה: ד"ה אפילו], ד) [לעיל קד. ע"ב], ה) [מלכים א יט], ו) [במדבר כה], ז) [מלאכי א], ח) [דברים כד], ט) [בראשית יט:], י) [מלכים א ח], כ) [בראשית], ל) לאו כהן מר. מ) [ע' תוס' חולין קי: ד"ה דתנן].

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה מהו איסדרו וכו' לא ידע דהוי טעמא משום **דבני מלכים** אלא דליכא דלא חזי ליה: (ב) בא"ד דחויי הוה מדמי ליה (והוה לו להשיב אין מסדרין). תא"מ וכ"כ ס"א והיה לו להשיב מסדרין אלא סבר אין מסדרין כו':

גליון הש"ם

גמ' הא עשיר שכיב מאי קאמר. עיין כתובות דף קה ע"ב תוס' ד"ה אפי'. רש"י ד"ה מאי קאמר וכו' והרי הוא רבית. עיין לעיל דף סד ע"ב תוס' ד"ה ולא: תוס' ד"ה מהו וכו' יכן בצינו בשהיה קובר את ר"ע. במדרש ילקוט משלי (רמז תתקמ"ד) בפסוק תכמות נשים בנתה ביתה:

לעזי רש"י

אישקושי"ט. ניער (את גלימתו).

מוסף רש"י

אין מטמאין. את המאהיל עליהם (בתוספות שם.). **אתם** קרויין אדם. ונגי טומאת אהל כמיב אדם כי ימות באהל (שם). משכנו. והשיב לו את העבוט, ומת. הלוה, שומטו. המלוה, מעל גבי בניו. ולא הוי כשאר מעלטלי דיתמי דלא משתעבדי לנעל חוב, דכיון דמשכניה קנייה כי דידיה לגובייא (לעיל קד.).

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ד מהל' תרומות הל' ד:
קמח ב מיי' פ"א מהל' טומאת מת הל' יג [וס"ג מהל' אבל הל' ג]:
קמט ג ד ה מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' נז סעי' טז:
קנ ו מיי' שם הל' ו ועיין שם טוש"ע שם סעיף יט:

למה חוזרין וממשכנין. הרי עליו להחזיר לו למחר: **שלא תהא שביעית משמטתו.** דלהוי משכונו בידו והמלוה על המשכון אינו משמט: **ולא יעשה מטלטלין אצל בניו.** [1]שלא יעמוד בעוד המשכון מוחזר לו ויהא מטלטלין אצל בניו: **טעמא דהדר משכניה.** שהיה בידו כשמת לוה: **למה ממשכנין מעיקרא.** דכר שעליו להחזיר מה מועיל לו: **שלא תהא שביעית משמטתו וכו'.** דמדמשכניה קנייה וכי מהדר ליה הוה פקדון גביה: **בני אם ערבת לרעך או אם נוקשת באמרי פיך.** שהוציאו בדברים: **עשה זאת והנצל.** התרפס יד אם ערבת. ואם לא ערבת אלא נוקשת באומלת דברים רהב לרעך הרבה עליו רעים לנקש מחילה: **אם ממון יש לו בידך.** אם נעשית לו ערב ואם נוקשת בדברים רהב לרעך: **לך שני.** כמו דבר אחר: **לביתו.** של לוה במלוה אי אתה נכנס אצל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינה מלוה: **שכר פונדק.** השכיר לו פונדק: **דיוקנאות.** גר לו צורות בביתו בשכר: **משיאה שם רע.** שאתה יוצא ונכנס אצלה שחרית וערבית: **מכדי בעלמא דריש טעמא דקרא.** אע"ג דלא מפרש טעמא כדאוקימנא גבי חובל: **מתני' משום שני כלים.** העליונה רכב והתחתונה ריחים: **גמ'** לשאר

[1]למה חוזרין וממשכנין משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו טעמא דהדר ומשכניה הא לא אמר רב אדא בר מתנא ולאו תרוצי קא מתרצת לה תריץ הכי וכי מאחר שמחזירין [2]למה ממשכנין מעיקרא שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו [3]ת"ר [1]לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו לביתו אי אתה נכנס אבל [2]אתה נכנס לביתו של ערב וכן הוא אומר [2]לקח בגדו כי ערב זר וגו' ואומר [3]בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס [3]ורהב רעיך אם ממון יש לו בידך התר לו פיסת יד ואם לאו הרבה עליו רעים לצד שני לביתו אי אתה נכנס [4]אבל אתה נכנס לשכר כתף לשכר חמר לשכר פונדק לשכר דיוקנאות יכול אפילו זקפן עליו במלוה [5]ת"ל משאת מאומה: **מתני'** [6]אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר [4]לא תחבול בגד אלמנה: **גמ'** ת"ר [6]אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה דברי ר' יהודה ר"ש אומר עשירה ממשכנין אותה עניה אין ממשכנין אותה [7]שאתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה למימרא דר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ור"ש [8]דריש טעמא דקרא והא איפכא שמעינן להו [9]דתניא [5]ולא ירבה לו נשים ר' יהודה אומר מרבה הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו ר"ש אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו ה"ז לא ישאנה א"כ מה ת"ל ולא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל לעולם ר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ושאני הכא דמפרש קרא ולא ירבה לו נשים ולא יסור מאי טעמא לא ירבה לו נשים משום דלא יסור ור"ש מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא לכתוב רחמנא לא ירבה ולא בעינן לא יסור ואנא ידענא מאי טעמא לא ירבה משום דלא יסור לא יסור דכתב רחמנא למה לי אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה: **מתני'** [7]החובל את הריחים עובר משום לא תעשה וחייב משום שני כלים שנאמר [6]לא יחבול ריחים ורכב [8]ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל: **גמ'** אמר רב הונא חבל ריחים לוקה שתים משום ריחים ומשום כי נפש הוא חובל ריחים ורכב לוקה שלש משום ריחים ורכב ומשום כי נפש הוא חובל [9]ורב יהודה אמר חבל ריחים לוקה אחת ורכב לוקה אחת ריחים ורכב לוקה שתים כי נפש הוא חובל לשאר

[1]שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו [2]לקח בגדו כי ערב זר וגו' [3]בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס [4]אל תחבול בגד אלמנה [5]ולא ירבה לו נשים [6]לא יחבול ריחים ורכב [7]לא תחבול [8]ולא ריחים ורכב [9]ורב יהודה אמר חבל ריחים לוקה אחת ורכב לוקה אחת ריחים ורכב לוקה שתים כי נפש הוא חובל

למה ממשכנין מעיקרא. הקשה ה"ר אלחנן ולמה מוחזרים וממשכנין וי"ל כדי שלא יוכל הלוה לכפור וגם ימהר לפרוע חובו ולבקש מעות כי מתביישי שבכל יום ויום יחזירו משכונו ומ"מ לא רצה הגמרא לתרץ כן כשאומר למה ממשכנו מעיקרא דעדיפא מייני משני ליה:

אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה. וא"ת אמאי לא פריך מהכא לשמואל [8]דמשמע הא אחרים ממשכנין וליכא למימר דהאי אין ממשכנין (א) דהיינו אין מנתחין הא אחרים מנתחין דהא לא תחבול כתיב דמשמע בבית ומנלן לאסור ניתוח דמדכתב ליכא למיגזר בשליח ב"ד גזירה שמא יכנס בביתו דשליח ב"ד ליכא למיגזר מדשרי בעלמא לנתח ולא גזרינן ואין סברא לגזור באלמנה יותר משום דאית בה תרי לאוין וי"ל דלכך לא פריך ממתניתין דהכא משום דליכא למידחי אין ממשכנין אותה משום לאו דלא תחבול הא אחרים לית בהו האי לאו לכך עדיפא ליה למיפרך מברייתא וכ"ש דקאמר בגמ' עשירה ממשכנין אותה איכא למימר נמי דסבר כשמואל וממשכנין היינו מנתחין דלדידיה ענייה דקאמר אין ממשכנין אותה היינו אין מנתחין דטעמא דאתה משיאה שם רע בשכנותיה שייך אפילו בניתוח והא דכתב רחמנא לא תחבול ולא כתיב לא תנתח היינו כדי לחייב על משכון שני לאוין אבל קשה דאי סבר ר"ש כשמואל ולא שרי ניתוח בין בעשירה אלא שרי ניתוח ת"ק שרי ניתוח בין בעשירה בין בעניה א"כ מחמיר ר"ש יותר מת"ק ולשון הברייתא משמע שבא להקל ולהתיר בעשירה מה שאסר ת"ק לכך נראה דר"ש לית ליה דשמואל ומתיר למשכן עשירה ואסר בני אדם וה"מ למפרך שפיר לשמואל מר"ש אלא דלא אירי ר"ש במתני' אלא בברייתא ושפיר פריך מברייתא אחריתי ועוד נראה לפרש דלכ"ע לא יחבול ריחים ולא תחבול בגד אלמנה אתא קרא לאסור בה ניתוח דשרי בעלמא והא דאפקיה בלשון חבלה ולא בלשון ניתוח כדי לעבור במשכון בשני לאוין ולהכי לעיל כי אקשינן מייניהו לשמואל איצטריך לשויי לעבור בשני לאוין ולא קאמר לאסור ניתוח משום דהוה קשה ליה אמאי אפקיה בלשון חבלה ואע"ג דאיצטריך לשני לאוין לשמואל מ"מ מיסתבר דעיקר קרא אתא לאסור ניתוח דשרי בעלמא ולא נלאו יתירא לחוד והשתא לא קשה לשמואל מידי מפלוגתא דרבי יהודה ור"ש דהשתא אין ממשכנין אותה היינו אין מנתחין אותה ולהכי לא פריך מייניה דפשיטא דכי היכי דמשנינן לא ימשכנו אלא בב"ד לא ינתחנו דה"נ איכא לשויי הכא ופי' זה נראה עיקר דאסור גם לשמואל (ב) ניתוח אפי' בכלים שעושין בהן אוכל נפש דאפי' קמא דלא אתא לשמואל אלא לאו יתירא ולא לאסור ניתוח לא אתי שפיר דלמאן דפליג עליה נראה דבריחים ורכב אסור אפי' ניתוח דכיון דשליח ב"ד בדבריה אחריה מותר אפילו למשכן ובריחים ורכב אסור ה"ה אפילו ניתוח דשרי בעלמא אפילו למלוה דאסור בריחים ורכב דמיסתבר לאסור כל משכונה שמשכן בשוה אבל לשמואל שאינו מתיר למשכן לשליח ב"ד בדבריה אחריה אלא ניתוח יש לנו לומר דבריחים ורכב נמי דוקא משכון הוא דאסור כמו שכתוב ולא ניתוח ונמצא ששמואל דמשמע דבא להתיר מיקל יותר לענין ריחים ורכב שמתיר לנתח ומאן דפליג עליה אסר כדפרישית: **וחייב** משום ב' כלים. פי' אפילו בהתראה אחת אם אכל בפעם אחת ריחים ורכב והתרו בו משום לא יחבול ריחים ורכב לוקה שתים דאי בשתי התראות אפי' ריחים וריחים חייב כדאמר גבי מזיד (מכות דף כא.) אמרו לו אל תאכל אל תאכל חייב על כל אחד ואחד ואין לומר לעולם אייבי בשתי התראות וקא משמע לן דריחים ורכב אינם כלי אחד שלא להתחייב אלא עד שיחבול שניהם דא"כ ה"ל למיתני החובל ריחים או רכב ואם תעשה כו' ואם לא אלא ודאי אתא לאשמועינן דבהתראה אחת חייב שתים וכן משמע בהדיא בגמ' דחייב שתים בריחים ורכב בהתראה אחת דאמר רב הונא חבל ריחים ורכב לוקה ג' והיינו בהתראה אחת דאי בשתי התראות לוקה שתים על הריחים ושתים על הרכב וכיון דבהתראה אחת איירי א"כ חייב שתים דקתני היינו שתי מלקיות ותימה דהיכי לקי והא תניא לה בגמרא (דף קטז.) לאו הייתק לעשה מדאמר ליה אביי זיל אהדר וכי תימא דמש"ה א"ל לאהדורי דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הא אביי גופיה קאמר בפ"ק דתמורה (דף ד:) דאי עביד מהני ואין לומר דהאי דלקי היינו כגון שסבר הריחים ואת הרכב דשוב אינו ייתק לעשה שאינו יכול להחזיר הריחים ולהכי לקי כדאמרינן בפרק שילוח הקן (חולין דף קמא.) דאם הרג את האם שוב לא תשיב ייתק לעשה ולקי הא ליכא למימר דשאני הכא דיון

דמפסיד

מסורת הש"ס

(א) ב"מ קנב.; ב) [יומא פז.], ג) [סנהדרין כא., ד) [עי' בסנהדרין כא. וגרין קלת ישוב], ה) [נסמן בקדושין סח.]; ו) ל"ל דתנן יעב"ן, ז) כס"ת שם, ח) [לעיל קיג.], ט) רש"ל ל"ל אפילו ניתוח בכלים וכו',

תורה אור השלם

1 כִּי תִשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ:
דברים כד י

2 לְקַח בִּגְדוֹ כִּי עֲרַב זָר וּבַעַד נָכְרִיָּה חֲבָלֻהוּ:
משלי כ טז

3 בְּנִי אִם עֲרַבְתָּ לְרֵעֶךָ תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ: נוֹקַשְׁתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ: עֲשֵׂה זֹאת אָפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל כִּי בָּאתָ בְכַף רֵעֶךָ לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ:
משלי ו א ב ג

4 לֹא תַחְבֹּל מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחְבֹּל בֶּגֶד אַלְמָנָה:
דברים כד יז

5 וְלֹא יַרְבֶּה לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לּוֹ מְאֹד:
דברים יז יז

6 לֹא יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרֶכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל:
דברים כד ו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלמנה וכו' אין ממשכנין היינו כל"ל ותוס ד' נמחק:

עין משפט נר מצוה

קנא א ב מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ה סמג לאוין קפח טוש"ע ח"מ סי' לז סעי' טו:
קנב ג ד ה מיי' שם הלכה ט סעיף יד:
קנג ו ז מיי' שם הלכה ח ט ועיין בהשגות וכמ"מ טוש"ע שם סעי' יד:
קנד ח מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעי' ו:
קנה ט מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות וכמ"מ:

מוסף רש"י

בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך. בשביל זר לערבו נתמנין, או אם נוקשת באמרי פיך. שהקנטתו בדברים, עשה זאת והנצל, כי באת בכף רעך. על עסקי ממון, לך התרפס. יד ופרע לו, ועל מוקש אמרי פיך, אם הקנטתו, רהב רעיך, הרבה רעים לנקש הימנו מחילה, רעיך בתרא דקרא מלא כתיב, לפי שהוא לשון רבים (יומא פז.). עשירה ממשכנין אותה. לפי שאינה צריכה לאותו כסות להחזירו לה בלילה (סנהדרין כא.). שאתה חייב להחזיר לה. דטעמא מאי אמר רחמנא לא תחבול בגד אלמנה, מפני שאתה צריך להחזיר לה עבוטה לערב ומתוך כך שאתה יוצא וכנס תמיד אצלה, שחרית ומכסן וערבית להחזיר, אתה משיאה שם רע בשכנותיה (קדושין סח:) או: משיאה שם רע, שתכנס לביתך שחרית וערבית (סנהדרין כא.).